

**ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСНА РАДА
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА
ІМЕНІ ЛЕОНІДА ЮЗЬКОВА**

**ІНСТРУКЦІЯ
щодо виконання вимог техногенної безпеки та порядку дій
працівників і здобувачів освіти
ХУУП імені Леоніда Юзькова
у разі виникнення аварійної ситуації (аварії)**

ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСНА РАДА
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА
ІМЕНІ ЛЕОНІДА ЮЗЬКОВА

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ ректора університету

«25» _____ 02 _____ 2022 № 104/22

ІНСТРУКЦІЯ
щодо виконання вимог техногенної безпеки та порядку дій
працівників і здобувачів освіти
ХУУП імені Леоніда Юзькова
у разі виникнення аварійної ситуації (аварії)

1. Ця Інструкція визначає порядок дій персоналу та здобувачів освіти університету під час виникнення аварійної ситуації (аварії) і є обов'язковою для виконання. У питаннях, неврегульованих нею, слід керуватися законами України, Кодексом цивільного захисту України, підзаконними нормативно-правовими актами у сфері цивільного захисту та техногенної безпеки, вимогами інструкцій (правил) з охорони праці. Інструкцію розроблено на підставі «Правил техногенної безпеки у сфері цивільного захисту на підприємствах, в організаціях, установах та на небезпечних територіях», затверджених наказом МНС України від 15.08.2007 № 557, з урахуванням вимог постанови Кабінету Міністрів України від 9 січня 2014 р. № 11 «Про затвердження Положення про єдину державну систему цивільного захисту» (зі змінами).

2. Працівники і здобувачі освіти університету повинні дотримуватися загальних вимог законодавства України з питань цивільного захисту, інструкцій (правил) з охорони праці та цієї інструкції, а також виконувати видані відповідно до чинного законодавства приписи посадових осіб органів державного нагляду у сфері цивільного захисту та техногенної безпеки.

3. Персонал повинен бути ознайомленим з інструкцією з питань цивільного захисту, техногенної безпеки, проходити навчання дій та способів захисту в разі виникнення аварій та надзвичайних ситуацій техногенного і природного характеру.

4. За результатами інструктажів та навчань персонал і здобувачі освіти повинні:

4.1. Знати та вміти виконувати встановлені вимоги стосовно власної безпеки та безпеки університету.

4.2. Знати причини та характер потенційної небезпеки, яку несуть електричне устаткування і мережі, несправне обладнання, мережі газо-, тепло- та водопостачання.

4.4. Знати телефони оперативних чергових аварійно-рятувальних формувань, у разі виявлення порушень негайно повідомляти їх про можливу небезпеку:

служба порятунку МНС	тел. 101
поліція	тел. 102
швидка медична допомога	тел. 103
ПАТ «Хмельницькгаз»	тел. 104, (0382) 71-74-04
при несправності провідного телефонного зв'язку	тел. 70-29-00
МКП «Хмельницькводоканал»	тел. 15-67, (0382) 78-75-10, 067-310-87-37
МКП «Хмельницьктеплокомуненерго»	тел. 15-57, (0382) 70-06-23, 067-313-04-23
МКП «Південно-Західні тепломережі»	тел. 66-09-02, 0-800-50-39-06, 067-38-35-579
Хмельницькі міські електричні мережі	тел. call-центр: 0800-50-50-62

МКП «Міськсвітло»	тел. (0382) 65-60-68, 067-67-63-766
СРБП «Хмельницькліфт»	тел. 15-86, (0382) 79-55-86, 66-41-31
управління транспорту та зв'язку	тел. (0382) 79-55-77, 79-55-25
управління з питань екології	тел. (0382) 65-71-76, 65-73-24
аварійно-технічне підприємство УЖКГ	тел. 15-85, (0382) 76-30-86, 067-383-25-95
відділ благоустрою УЖКГ	тел. (0382) 65-64-62
МКП «Електротранс»	тел. (03822) 67-18-45, 67-51-74, 067-380-20-72
МКП «Спецкомунтранс»	тел. (0382) 67-17-95, (0382) 61-84-94, 067-314-06-08
КП по будівництву, ремонту та експлуатації доріг	тел. (0382) 64-18-75, 67-18-14
КП по зеленому будівництву і благоустрою міста	тел. (0382) 64-01-38
відділ роботи із зверненнями громадян	тел. 79-55-44, 70-37-82, 76-25-33
Міський голова	телефон довіри (0382) 65-83-67

4.5. Знати правила поведінки при виникненні аварій та надзвичайних ситуацій техногенного і природного характеру, не припускатися дій, які можуть призвести до виникнення аварій та надзвичайних ситуацій.

4.6. Знати і дотримуватись правил експлуатації машин, обладнання.

4.7. Знати основні заходи та способи захисту від шкідливого впливу небезпечних речовин та наслідків надзвичайних ситуацій техногенного характеру, порядок надання домедичної допомоги потерпілим, правила користування засобами радіаційного, хімічного та колективного захисту.

5. Джерела небезпеки:

- нерегламентовані режими роботи технологічного обладнання, транспортні засоби, обладнання;

- електромережі, електрифіковане устаткування та інструменти;
- інженерні комунікації (мережі водопостачання, тепlopостачання, газопостачання);
- роботи, що призводять до психофізіологічних перевантажень;
- токсичні речовини;
- помилкові дії персоналу, здобувачів освіти;
- аварії та надзвичайні ситуації техногенного характеру;
- надзвичайні ситуації природного характеру.
- механізми, обладнання, деталі та вироби, що рухаються;
- електромережі та електричний інструмент;
- аварійні дерева.

6. Працівник, що приступив до виконання роботи, зобов'язаний:

- виконувати тільки ту роботу, яка доручена керівником;
- не виконувати розпоряджень, що суперечать правилам техногенної безпеки;
- не виконувати самостійно роботи з ремонту електричного чи іншого обладнання, якщо це не передбачено функціональними обов'язками конкретного працівника;
- знати правила та особливості експлуатації обладнання, що використовують у роботі.

7. Після закінчення роботи треба:

- переконатися, що на робочому місці виключено можливість ураження електричним струмом будь-якої людини, виникнення пожежі чи іншої аварійної ситуації;
- упорядкувати робоче місце;
- вимкнути обладнання, освітлення, вентиляцію.

8. Аварійною ситуацією треба вважати порушення меж та/або умов безпечної експлуатації об'єкта (устаткування, обладнання), яке не перейшло в аварію, за якого всі несприятливі впливи джерел небезпеки на персонал, населення та навколишнє середовище утримуються в прийнятних межах за допомогою відповідних технічних засобів.

9. Аварією треба вважати небезпечну подію техногенного характеру, що спричинила ураження, травмування населення або створює на окремій території чи території університету загрозу життю або здоров'ю населення та призводить до руйнування будівель, споруд, обладнання і транспортних засобів, порушення виробничого або транспортного процесу чи

спричиняє наднормативні, аварійні викиди забруднюючих речовин та інший шкідливий вплив на навколишнє природне середовище. **Виробнича аварія** – це раптова зупинка роботи або порушення установаного процесу виробництва на об'єкті, яка призводить до пошкодження або знищення матеріальних цінностей, травмування або загибелі людей.

10. Надзвичайною ситуацією є обстановка на окремій території чи суб'єкті господарювання або водному об'єкті, яка характеризується порушенням нормальних умов життєдіяльності населення, спричинена катастрофою, аварією, пожежею, стихійним лихом, епідемією, епізоотією, епіфітотією, застосуванням засобів ураження або іншою небезпечною подією, що призвела (може призвести) до виникнення загрози життю або здоров'ю населення, великої кількості загиблих і постраждалих, завдання значних матеріальних збитків, а також до неможливості проживання населення на такій території чи об'єкті, провадження на ній господарської діяльності.

11. Для забезпечення оперативності оповіщення персоналу та здобувачів освіти університету щодо виникнення надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру розроблено **схеми оповіщення**, які затверджено ректором університету. Схеми оповіщення зберігаються в приміщеннях чергових служб.

12. У разі виникнення аварійної ситуації чи аварії персонал і здобувачі освіти зобов'язані точно й оперативно слідувати вказівкам керівництва університету, осіб, відповідальних за цивільний захист, протипожежну безпеку, охорону праці, а також представників аварійно-рятувальних, пожежних, медичних підрозділів.

13. У випадку виникнення аварійних ситуацій або пожежі кожний працівник, здобувач освіти повинен:

13.1. Припинити роботу, (здобувачі освіти – за вказівкою викладача).

13.2. Якнайшвидше сповістити про аварію (пожежу) керівництво університету.

13.3. Приступити до ліквідації (локалізації) аварії (пожежі) наявними засобами.

13.4. За необхідності викликати інші аварійно-рятувальні (пожежні, медичні тощо) підрозділи.

14. Працівники, які входять до складу формувань цивільного захисту, у разі виникнення аварійної ситуації повинні прибути на пункт збору формувань та взяти участь у локалізації й ліквідації аварії.

15. Керівництво університету, а також особи, відповідальні за цивільний захист, протипожежну безпеку, охорону праці, зобов'язані в разі виникнення аварійної ситуації (аварії):

15.1. Перевірити та продублювати повідомлення про аварію (пожежу), повідомити про це керівництво університету, персонал, здобувачів освіти.

15.2. Оцінити умови, з'ясувати кількість і місцезнаходження людей, захоплених аварією.

15.3. Під час загрози життю працівників негайно організувати їх евакуацію (порятунок), використовуючи для цього наявні сили й засоби.

15.4. Вжити негайних заходів щодо локалізації та ліквідації аварії.

15.5. Вжити заходів щодо оточення місця виникнення аварії (надзвичайної ситуації).

15.6. Забезпечити виведення з небезпечної зони людей, які не беруть безпосередньої участі в ліквідації аварії.

15.7. Обмежити допуск людей і транспортних засобів до небезпечної зони.

15.8. Контролювати правильність дій персоналу щодо рятування людей, локалізації й ліквідації аварії.

15.9. У разі необхідності виконати заходи, що сприяють ліквідації (локалізації) аварії (пожежі).

15.10. Організувати оповіщення й зустріч підрозділів аварійно-рятувальних та інших служб.

15.11. Сприяти діям аварійно-рятувальних підрозділів і служб щодо рятування людей, локалізації, ліквідації аварії в університеті.

15.12. У випадку необхідності організувати евакуацію персоналу, здобувачів освіти, а також матеріальних цінностей і обладнання.

15.13. Інформувати безпосереднє керівництво, уповноважені органи державної влади та місцевого самоврядування про хід і характер аварії, кількість постраждалих.

16. У разі нещасного випадку:

16.1. Працівник, який його виявив, або сам потерпілий повинен терміново повідомити безпосереднього керівника об'єкта або його заступника.

16.2. Організувати надання невідкладної медичної допомоги потерпілому та викликати бригаду швидкої медичної допомоги (доставити потерпілого до лікувального закладу).

16.4. Зберегти до прибуття комісії з розслідування обстановку на робочому місці та устаткування в такому стані, у якому вони були на момент події (якщо це не загрожує життю й здоров'ю інших працівників і не призведе до більш тяжких наслідків).

17. Дії у разі виникнення аварій та надзвичайних ситуацій техногенного характеру

Надзвичайні ситуації техногенного характеру виникають, як правило, на потенційно, техногенно небезпечних виробництвах. До них належать в першу чергу хімічно небезпечні, радіаційно небезпечні, вибухо- та пожежонебезпечні об'єкти, а також гідронебезпечні об'єкти.

Надзвичайні ситуації техногенного характеру класифікуються за такими основними ознаками:

- за масштабами наслідків (об'єктового, місцевого, регіонального і загальнодержавного рівня);

- за галузевою ознакою (надзвичайні ситуації у сільському господарстві; у лісовому господарстві; заповідній території, об'єкти особливого природоохоронного значення; у водоймах; матеріальних об'єктах – об'єктах інфраструктури, промисловості, транспорті, житлово-комунального господарства тощо).

Унаслідок техногенних аварій та катастроф складається надзвичайна ситуація, раптове виникнення якої призводить до значних соціально-екологічних і економічних збитків, виникає необхідність захисту людей від дії шкідливих для здоров'я чинників, проведення рятувальних, невідкладних медичних й евакуаційних заходів, а також ліквідації негативних наслідків, що сталися.

Надзвичайна ситуація техногенного характеру – це стан, при якому внаслідок виникнення джерела техногенної надзвичайної ситуації на об'єкті, визначеній території або акваторії порушуються нормальні умови життя і діяльності людей, виникає загроза їх життю і здоров'ю, завдається шкода майну населення, економіці й довкіллю.

Про загрозу та виникнення надзвичайних ситуацій радіоактивного, хімічного, бактеріологічного зараження, катастрофічного затоплення та інших видів небезпеки керівництво університету отримує інформацію від органів місцевого самоврядування, обласного (міського) управління з питань цивільного захисту населення, територіального управління ДСНС, по телефону, радіо, телебаченню.

17.1. Аварії на атомних енергетичних установках та радіоактивне забруднення та зараження місцевості

Виникнення аварій (катастроф) на атомних енергетичних установках може призвести до радіоактивного зараження повітря і довкілля, що становить серйозну небезпеку для населення всієї України.

Радіаційно небезпечними об'єктами для населення України є:

- атомні електростанції;

- суб'єкти господарювання, які використовують у виробничій та іншій діяльності прилади та устаткування на основі радіоізотопів.

Оповіднення про аварію (катастрофу) на радіаційно небезпечному об'єкті здійснює управління з питань цивільного захисту населення області. З цією метою по обласній (міській) радіотрансляційній мережі передається спеціальне повідомлення. Дублювання повідомлення здійснюється за допомогою радіо, телебачення і рухомих звукомовних установок, а також інформація про надзвичайну ситуацію доводиться до персоналу, здобувачів освіти керівництвом університету.

Дії при оповіщенні про радіоактивне зараження навколишнього середовища

Отримавши повідомлення про небезпеку радіоактивного зараження, негайно надіньте протигази або респіратор, а за їх відсутності – ватно-марлеву пов'язку та переміщайтеся до захисної споруди.

Якщо захисна споруда розташована за межами університету або її немає і у вас немає протигазу, залишайтеся у приміщенні. Увімкніть радіоточку (радіоприймач, телевізор) для прослуховування інформаційних повідомлень управління з питань цивільного захисту населення області (міста), зачиніть вікна, двері, вентиляційні отвори (люки), здійсніть герметизацію приміщення.

З метою захисту від дії радіонуклідів необхідно з моменту отримання повідомлення про радіоактивне зараження негайно розпочати проведення йодної профілактики. Для цієї мети протягом 7–10 днів кожного дня приймайте півтаблетки (0,25 г) йодистого калію. Таблетки необхідно придбати в аптеці або отримати в лікувально-профілактичному закладі в перші години після аварії (катастрофи). Йодну настойку можна приготувати самому: 3-5 крапель 5% розчину йоду на склянку води, дітям віком до 2 років – 1-2 краплі.

Якщо за умовами радіаційної обстановки подальше перебування людей у споруді (на вулиці) є небезпечним, тоді проводиться евакуація населення. Слідкуйте за повідомленнями управління (відділу) з питань цивільного захисту населення (міста, області). Уточніть час початку евакуації, місце подання автотранспорту. Залишаючи будинок, вимкніть джерела електроенергії, візьміть із собою документи, гроші, необхідні речі, вдягніть протигази (респіратор або змочену ватно-марлеву пов'язку), накидку або плащ, гумові чоботи.

Після прибуття до нового місця проживання, необхідно провести дезактивацію засобів захисту органів дихання, одягу, взуття і санітарну обробку покривів шкіри на обладнаному санітарному обмивальному пункті (СОП) або самостійно. Самостійна обробка полягає у видаленні радіоактивних речовин з відкритих часток шкірних покривів тіла, одягу, взуття і засобів захисту. Послідовність дії така: зняти накидку (плащ, пальто і т. д.) і, ставши спиною проти вітру, витрусити її. Після того повісити одяг на перекладину (мотузку) і віником (щіткою) змести з неї радіоактивний пил.

Після цього потрібно почистити взуття щіткою або будь-яким підручним засобом і вимити водою. Після цього обробити відкриті частини шкіри водою або розчином з індивідуального протихімічного пакету (ІПП-8). Для обробки шкіри можна використовувати сухі тампони, рушник і т. д.

У подальшому проводиться повна санітарна обробка на мийних пунктах (бані, пральні і т. д.) із заміною одягу.

Перед початком проведення санітарної обробки і після неї необхідно пройти дозиметричний контроль.

17.2. Аварії (катастрофи) на хімічно небезпечних об'єктах

Найбільшу небезпеку для населення становлять аварії на хімічно небезпечних об'єктах, які виробляють, використовують у технологічному процесі виробництва, зберігають та транспортують аміак, азотну, сірчану кислоту, сірчаний ангідрид та хлор. Аварії (катастрофи) можуть супроводжуватись викидом (виливом) небезпечних хімічних речовин в атмосферу і на поверхню ґрунту. Вдихання зараженого повітря може призвести до ураження органів дихання, а також очей, шкірних покривів та інших органів.

Найбільш поширеними хімічно-небезпечними речовинами в Україні є хлор, аміак, різні хімікати, пестициди, кислоти та інші хімічні сполуки.

ХЛОР – це газ зеленувато-жовтого кольору з різким задушливим запахом. Важчий за повітря. При випаровуванні і з'єднанні з парою води в повітрі стелиться над землею у вигляді туману зеленувато-білого кольору, може проникати в нижчі і підвальні приміщення будинків і споруд. При виході в атмосферу з несправних ємностей димить. Пара сильно подразнює органи дихання, очі і шкіру.

Ознаки отруєння: різкий біль у грудях, сухий кашель, блювота, порушення координації руху, задуха, різь в очах, сльозотеча. При вдиханні великих концентрацій можлива смерть.

Засоби індивідуального захисту: цивільні протигази усіх типів, камери захисні дитячі, а за їх відсутності – ватно-марлева пов'язка або рушник, попередньо змочені водою або 2-% розчином питної соди.

АМІАК – це безбарвний газ із різким задушливим запахом. Легший за повітря. Добре розчиняється у воді. При виході в атмосферу з несправних ємностей димить. Небезпечний при вдиханні. Пара сильно подразнює органи дихання, очі і шкіру.

Ознаки отруєння: прискорене серцебиття, порушення частоти пульсу, нежить, кашель, різь в очах і сльозотеча, важке дихання, а при тяжкому отруєнні – нудота і порушення координації руху, маревний стан. При високих температурах можлива смерть.

Засоби індивідуального захисту на об'єктах, що використовують аміак: промислові марки КД і М, ізолюючі і киснево-ізолюючі протигази. При їх відсутності – ватно-марлева пов'язка або рушник, попередньо змочені водою або 5% розчином лимонної кислоти.

Дії при оповіщенні про хімічне зараження

Отримавши інформацію про викид в атмосферу хімічно небезпечних речовин (ХНР) і про небезпеку хімічного зараження необхідно надіти засоби індивідуального захисту органів дихання, найпростіші засоби захисту шкіри (плащі, накидки) і покинути район аварії.

Якщо засобів індивідуального захисту немає і вийти з району аварії неможливо, залишайтеся у приміщенні, включіть гучномовець місцевого радіомовлення (радіоприймач, телевізор); чекайте повідомлень управління (відділу) з питань цивільного захисту населення (міста, області). Щільно зачиніть вікна і двері, димоходи, вентиляційні люки. Вхідні двері завішайте шторою, використовуючи ковдри і будь-які щільні тканини. Заклейте щілини у вікнах і стики рам плівкою, лейкопластиром або звичайним папером від проникнення у приміщення парів (аерозолів) ХНР. Залишаючи квартиру (будинок), вимкніть джерела електроенергії, візьміть із собою особисті документи, необхідні речі, одягніть протигаз або ватно-марлеву пов'язку, накидку або плащ, гумові чоботи.

Виходьте із зони хімічного зараження у бік, перпендикулярний напрямку вітру. Обходьте переходи через тунелі, яри, лощини – у низьких місцях може бути висока концентрація ХНР.

Почувши розпорядження про евакуацію, будьте уважні до вказівок управління (відділу) з питань цивільного захисту населення (міста, області) і ретельно виконуйте їх.

При евакуації транспортом уточніть час і місце посадки.

Не запізнюйтесь і не приходьте раніше призначеного строку. Попередьте про евакуацію і від'їзд близьких, сусідів.

Вийшовши із зони зараження, зніміть верхній одяг і провітритіть його на вулиці, прийміть душ, умийтесь з милом, ретельно вимийте очі і прополощіть рот.

При підозрі на ураження сильнодіючими отруйними речовинами виключіть будь-які фізичні навантаження, вживайте велику кількість рідини (чай, молоко і т. і.) та зверніться до медичного працівника або в медичний заклад.

18. У разі виникнення пожежі або її ознаки (задимлення, запах горіння або тління різних матеріалів, підвищення температури в приміщенні тощо):

- негайно повідомити про це службу порятунку за тел. 101 (при цьому слід чітко назвати адресу об'єкта, місце виникнення пожежі, а також свою посаду та прізвище);

- організувати оповіщення працівників, здобувачів освіти про пожежу;

- організувати евакуацію людей з будівлі до безпечного місця;

- повідомити керівництво університету про виникнення пожежі;

- вжити заходів для збереження матеріальних цінностей та гасіння (локалізації) пожежі наявними засобами пожежогасіння;

- організувати зустріч пожежних підрозділів;

- у разі необхідності викликати інші аварійно-рятувальні служби (медичну, газову та ін.);

- виходячи з приміщення, де виникла пожежа, потрібно щільно зачинити двері, щоб зменшити надходження кисню до приміщення.

18.1 Після прибуття на місце пожежі:

- перевірити, чи викликана пожежна охорона (продублювати повідомлення), довести подію до відома керівництва університету;
- організувати евакуацію працівників і здобувачів освіти;
- забезпечити виведення з небезпечної зони людей, які не беруть безпосередньої участі в ліквідації пожежі;
- виконати заходи, що сприяють запобіганню розвитку пожежі та задимленості будівлі;
- перевірити спрацювання установок пожежогасіння та протидимового захисту;
- організувати зустріч підрозділів пожежної охорони, допомогти у виборі найкоротшого шляху для під'їзду до осередку пожежі та в підключенні до джерел пожежного водопостачання.

19. Дії у разі виникнення аварій та надзвичайних ситуацій природного характеру

19.1. Паводки, повені, катастрофічні затоплення

Паводок (повінь) – короткочасне і неперіодичне піднімання рівня води в річці, що виникає в результаті швидкого танення снігу при відлизі, рясних дощів, пропусків води з водосховищ. Паводок може викликати повінь.

Підтоплення можуть виникати несподівано і тривати від декількох хвилин до 2-3 годин і більше. При виникненні підтоплення можливі перебої в роботі об'єктів життєзабезпечення, перебої чи відключення енергопостачання, зупинка руху і аварії за участю громадського і особистого транспорту, ушкодження або руйнування будівель і споруд, промислових і сільськогосподарських підприємств, блокування людей у підвальних і заглиблених приміщеннях, у громадському й особистому транспорті, пошкодження комунікацій, небезпека поразки електричним струмом, загроза життя і здоров'ю людей.

Повінь – значне затоплення водою місцевості в результаті підйому рівня води в річці, озері або морі, що викликається різними причинами. Повінь на річці виникає від різкого зростання кількості води внаслідок танення снігу або льодовиків, розташованих в її басейні, а також в результаті випадання рясних опадів. Повені нерідко спричиняються підвищенням рівня води в річці внаслідок того, що захаращується русло льодом при льодоході (заторі) або внаслідок закупорювання русла під нерухомим крижаним покривом скупченнями внутрішньоводного льоду і утворення крижаної пробки (зажори). Повені можуть бути обумовлені також проривами гребель.

Катастрофічне затоплення – це гідродинамічне лихо, яке є результатом руйнування штучної чи природної греблі і полягає в стрімкому затопленні хвилею прориву нижче розташованої місцевості і виникненні повені.

Катастрофічне затоплення поширюється зі швидкістю хвилі прориву і призводить через якийсь час після прориву греблі до затоплення великих територій шаром води від 0,5 до 10 м і більше. Утворюються зони затоплення.

Час, протягом якого затоплені території можуть знаходитися під водою, коливається від 4 годин до декількох діб.

При отриманні попередження про загрозу затоплення внаслідок виходу з русел великих і малих річок або внаслідок руйнування гребель водосховищ і виникнення катастрофічного затоплення слід дотримуватися встановленого порядку, без зволікання вийти у безпечні та підвищені місця.

Дії в разі загрози виникнення паводку, повені, катастрофічного затоплення:

- уважно слухайте інформацію та повідомлення про надзвичайну ситуацію, інструкцію про порядок дій;
- зберігайте спокій, попередьте навколишніх, надайте необхідну допомогу інвалідам, дітям і людям похилого віку;
- дізнайтесь у місцевих органів державної влади та органів місцевого самоврядування про місце збору мешканців для евакуації і готуйтеся до неї;
- підготуйте документи, одяг, найнеобхідніші речі, запас продуктів харчування і медикаментів на декілька днів; складіть усе до валізи і зберігайте у водонепроникному пакеті;

- від'єднайте всі електричні прилади від електромережі і вимкніть газ;
- перенесіть найбільш коштовні речі і продукти харчування на верхні поверхи або підніміть на верхні полиці;

Якщо будинок або споруда потрапляє в зону можливого підтоплення, рекомендується здійснювати попереджувальні заходи:

- створити ущільнення в притворах дверей і вікнах підвальних, цокольних і перших поверхів;
- очистити від сміття водоскидні канали в районі будинку або споруди;
- зачинити вентиляційні отвори в підвальних приміщеннях з метою попередження вступу зовнішніх поверхневих вод;
- звільнити підвали від майна і продовольства;
- заготовити містки, дошки і опори до них для облаштування проходів до будинку і надвірних будівель на підтоплюваних ділянках;
- заздалегідь скласти перелік документів, особистих речей і майна, необхідних у разі евакуації;
- укласти в рюкзак необхідні теплі речі, дводобовий запас продуктів харчування та питної води.

Дії у зоні раптового затоплення під час повені, паводку

- зберігайте спокій і уникайте паніки;
- швидко зберіть особисті документи, цінності, ліки, продукти й інші необхідні речі;
- надайте необхідну допомогу дітям, інвалідам, людям похилого віку і підготуйтеся до евакуації;
- за можливістю негайно залиште зону затоплення;
- перед виходом з будинку вимкніть електро- і газопостачання; зачиніть вікна і двері, якщо є час – закрийте вікна і двері першого поверху дошками;
- перевірте, чи немає поблизу потерпілих, надайте по можливості їм допомогу;
- підніміться на верхні поверхи або горищні приміщення;
- до прибуття рятувальників залишайтеся на верхніх поверхах, даху, деревах або інших височинах, сигналізуйте рятувальникам, щоб у них була можливість швидко вас знайти;
- потрапивши у воду, зніміть з себе важкий одяг і взуття, відшукайте поблизу предмети, за допомогою яких можна протриматися на воді до часу, поки надійде допомога.

У разі загрози масштабного затоплення проводиться евакуація населення. Громадяни повинні прийти у вказаний час на місце збору і мати особисті документи, речі першої необхідності, ліки, невеликий запас продуктів харчування та питної води.

Евакуація проводиться, зазвичай, до найближчих населених пунктів, що перебувають поза зоною затоплення. Евакуйованих розташовують у громадських будівлях, а також у помешканнях жителів цього населеного пункту.

Дії під час рятувальних робіт:

- проявіть витримку і самовладання, суворо дотримуйтеся вимог рятувальників;
- не переповнюйте рятувальні засоби (катери, човни, плоті та інші плавзасоби), оскільки це загрожує безпеці рятувальників і врятованих;
- потрапивши у воду, слід скинути з себе важкий одяг і взуття, відшукати поблизу предмети, що височать над водою або плавають, скористатися ними до прибуття допомоги.

19.2. Снігові бурі, урагани, смерчі та інші стихійні лиха

Ураган – це атмосферний вихор великих розмірів зі швидкістю вітру до 120 км/год., а в приземному шарі – до 200 км/год.

Буря – це тривалий, дуже сильний вітер зі швидкістю, яка більша 20 м/с. Вона зазвичай спостерігається при проходженні циклону й супроводжується сильним хвилюванням на морі, озерах, річках та руйнуваннями на суші.

Смерч – атмосферний вихор, що виникає у грозовій хмарі й поширюється долілиць, часто до самої поверхні Землі у вигляді темного хмарного рукава або хобота, діаметром у десятки і сотні метрів.

У цілому, небезпека для людей при таких природних явищах полягає в руйнуванні дорожніх і мостових покриттів, споруджень, повітряних ліній електропередачі й зв'язку, наземних трубопроводів, а також – в ураженні людей уламками зруйнованих споруджень, осколками скла, що летять із великою швидкістю. Крім того, люди можуть загинути й одержати травми у випадку повного руйнування будинків. При сніжних і курних бурях небезпечними є сніжні замети й скупчення пилу («чорні бурі») на полях, дорогах і населених пунктах, а також забруднення води.

Основними ознаками виникнення ураганів, бур і смерчів є:

- посилення швидкості вітру й різке падіння атмосферного тиску;
- зливові дощі й штормовий нагін води;
- бурхливе випадіння снігу й ґрунтового пилу.

Отримавши повідомлення про загрозу снігової бурі, урагану, смерчу необхідно:

- повідомити персоналу та здобувачам освіти обстановку й поставити завдання відповідно до розпорядження управління (відділу) з питань цивільного захисту населення (міста, області);
- організувати герметизацію приміщень;
- організувати укріплення окремих елементів будинків і споруд;
- підготувати засоби аварійного освітлення;
- створити запас питної води, продуктів харчування;
- під час бурі або інших стихійних лих заборонити вихід персоналу та здобувачів освіти з приміщень;
- перейти з легких будівель у більш міцні будинки або в захисні споруди цивільного захисту.

Дії під час урагану, бурі, смерчу.

Якщо ураган (буря, смерч) застали вас у приміщенні, відійдіть від вікон і займіть безпечне місце біля стін внутрішніх приміщень, у коридорі, біля вбудованих шаф, у ванних кімнатах, туалетах, коморах, у міцних шафах, під столами. Відключіть електроенергію, закрийте крани на газових мережах.

У темний час доби використовуйте ліхтарі, лампи, свічки; включіть радіоприймач для одержання інформації органів з питань цивільного захисту населення; по можливості, перебувайте в заглибленому укритті, у сховищах і т. і.

Якщо ураган, буря або смерч застали вас на вулицях населеного пункту, тримайтеся якнайдалі від легких будівель, будинків, мостів, естакад, ліній електропередачі, щогл, дерев, рік, озер і промислових об'єктів. Для захисту від уламків, що летять, і осколків скла використовуйте аркуші фанери, картонні й пластмасові ящики, дошки й інші підручні засоби. Намагайтеся швидше вкритися в підвалах, льохах і протирадіаційних укриттях. Не заходьте в ушкоджені будинки, тому що вони можуть обрушитися при нових поривах вітру.

Під час сніжної бурі вкривайтеся в будинках. Якщо Ви опинилися у полі або на міжсільській дорозі, виходьте на магістральні дороги, які періодично розчищаються і де більша ймовірність надання вам допомоги. При курній/пісчаній бурі закрийте обличчя марлевою пов'язкою, хусткою, шматком тканини, а очі – окулярами.

При надходженні сигналу про наближення смерчу необхідно негайно зійти в укриття, підвал будинку або льох, або сховатися під ліжком і іншими міцними меблями – ніщо інше не допоможе. Якщо смерч застася вас на відкритій місцевості, укривайтеся на дні дорожнього кювету, у ямах, ровах, вузьких ярах, щільно притискаючись до землі, закривши голову одягом або гілками дерев. Потрібно лягти максимально низько. Не залишайтеся в автомобілі, негайно виходите з нього й укривайтеся, як зазначено вище.

Після відходу головної небезпеки, після припинення стихійного явища необхідно з'ясувати, чи не має навколо вас поранених людей, чи не потрібна комусь невідкладна допомога.

20. Дії у разі виникнення деяких інших аварій та надзвичайних ситуацій

20.1. Забруднення ртуттю

Ртуть – метал сріблясто-білого кольору, у звичайних умовах легко рухома рідина, що при ударі поділяється на дрібні кульки, у 13,5 разів важча за воду. Температура плавлення + 38,9 С. З підвищенням температури випаровування ртуті збільшується.

Пари ртуті та її сполуки є дуже отруйними.

З потраплянням до організму людини через органи дихання ртуть акумулюється та залишається там на все життя.

Встановлена максимально допустима концентрація парів ртуті для житлових і робочих приміщень – 0,0003 мг/м.

Концентрація парів ртуті в повітрі понад 0,2 мг/м викликає гостре отруєння організму людини.

Симптоми:

Гостре отруєння проявляються за 8–24 годин, починається загальна слабкість, головний біль та підвищується температура. Згодом – болі в животі, розлад шлунку, хворіють ясна.

Хронічне отруєння є наслідком вдихання малих концентрацій парів ртуті протягом тривалого часу. Ознаками такого отруєння є зниження працездатності, швидка стомлюваність, послаблення пам'яті і головний біль, в окремих випадках можливі катаральні прояви з боку верхніх дихальних шляхів, кровотечі ясен, легке тремтіння рук та розлад шлунку.

Тривалий час ніяких ознак може й не бути, але потім поступово підвищується стомлюваність, з'являється слабкість, сонливість, головний біль, апатія й емоційна нестійкість. Починає порушуватися мова, тремтять руки, а у важких випадках – ноги і все тіло. Ртуть уражає нервову систему, а тривалий вплив її викликає навіть божевілля.

Боротьба з великою кількістю ртуті та її парів є дуже складною. Хіміки називають її **демеркуризацією**.

Демеркуризація може проводитися у два способи:

хіміко-механічний – механічний збір кульок ртуті з подальшою обробкою забрудненої поверхні хімічними реагентами (після такого способу обробки приміщення потребує посиленого провітрювання);

механічний – механічний збір кульок ртуті з поверхні з наступною заміною підлоги, штукатурки або капітальним ремонтом будівлі (цей спосіб може застосовуватися разом з хіміко-механічним).

Якщо ви виявили або побачили кульки ртуті в будь якому місці, будь ласка, негайно сповістіть про це керівництво університету.

Дії персоналу при забрудненні приміщення ртуттю

Якщо в приміщенні розлито невелику кількість ртуті (розбито ртутний термометр):

- виведіть з приміщення всіх людей;
- відчиніть навстіж усі вікна у приміщенні;
- максимально ізолюйте від людей забруднене приміщення, щільно зачиніть усі двері;
- захистіть органи дихання хоча б вологою марлевою пов'язкою;
- негайно починайте збирати ртуть: збирайте спринцівкою великі кульки і відразу скидайте їх у скляну банку з розчином (2 г перманганату калію на 1 літр води), більш дрібні кульки збирайте щіточкою на папір і теж скидайте в банку; банку щільно закрийте кришкою; використання пылососа для збирання ртуті – забороняється;
- вимийте забруднені місця мильно-содовим розчином (400 грамів мила і 500 грамів кальцинованої соди на 10 л води) або розчином перманганату калію (20 грамів на 10 л води);
- зачиніть приміщення після обробки так, щоб не було сполучення з іншими приміщеннями, і провітрюйте протягом 3 діб;
- утримуйте в приміщенні, по можливості, температуру не нижче 18 – 20 градусів с для скорочення термінів обробки протягом проведення всіх робіт;
- вичистіть та промийте чорним розчином марганцівки підошви взуття, якщо ви наступили на ртуть.

Якщо ртуті розлито більше, ніж у термометрі:

- зберігайте спокій, уникайте паніки;
- виведіть з приміщення всіх людей, надайте допомогу дітям, інвалідам та людям похилого віку – вони підлягають евакуації в першу чергу;
- захистіть органи дихання хоча б вологою марлевою пов'язкою;
- відчиніть навстіж усі вікна;
- ізолюйте максимально забруднене приміщення, щільно зачиніть всі двері;
- швидко зберіть документи, цінності, ліки, продукти та інші необхідні речі;
- вимкніть електрику перед виходом з будинку;
- негайно викликайте фахівців через місцевий державний орган з питань надзвичайних ситуацій; у крайньому випадку – зателефонуйте до поліції.

20.2. Аварії на мережах газозабезпечення

При виявленні запаху газу в приміщеннях, підвалах, під'їздах, у дворі або на вулиці необхідно:

- повідомити аварійну газову службу (тел. 104);
- організувати провітрювання приміщень шляхом відкривання вікон і дверей;
- організувати чергування біля входів у приміщення з метою недопущення заходу до приміщення людей до приїзду бригади аварійної газової служби;
- після прибуття бригади аварійної газової служби діяти за їх вказівками;
- вжити заходів щодо виведення людей із загазованого середовища, запобігти появі відкритого вогню або іскри;
- до прибуття аварійної бригади створити у приміщенні протяг.

У загазованому приміщенні:

Для запобігання виникнення іскріння, яке може привести до вибуху (загорання газоповітряної суміші), забороняється:

- вмикати і вимикати електричні прилади (освітлення, печі, каміни, праски, комп'ютери, телевізори, магнітофони, радіо, дрилі та інші);
- користуватися електричними й акумуляторними ліхтарями, які не мають вибухонебезпечного виконання;
- користуватися електродзвоником;
- дзвонити по телефону;
- виконувати дії з металевими предметами (для виключення удару один об одного);
- користуватися відкритим вогнем (запалювати сірники або запальничку, курити).

На загазованій ділянці місцевості:

Для виключення виникнення іскріння, яке може призвести до вибуху (загорання газоповітряної суміші), забороняється:

- ставити автомобілі, заводити автомобілі, що стоять, і проїжджати біля загазованого колодязя, газорозподільного пункту, шафного газорозподільного пункту, групової резервуарної установки ближче 15 метрів з підвітряної сторони;
- користуватися електричними і акумуляторними ліхтарями, які не мають вибухонебезпечного виконання;
- виконувати дії з металевими предметами з метою виключення удару один об одного;
- користуватися відкритим вогнем і розводити вогнища ближче 50 метрів від загазованої ділянки місцевості.

20.3 У випадку припинення подачі електроенергії відключити електричні прилади від мережі. Виявивши обрив електропроводів, пошкодження їхньої ізоляції негайно повідомити керівництво та провідного фахівця з питань цивільного захисту (інженера з охорони праці).

20.4. У випадку надзвичайної ситуації, пов'язаної з інфекційними захворюваннями

У разі виникнення і поширення групових і масових інфекційних захворювань необхідно:

- забезпечити виконання заходів і рекомендацій органів охорони здоров'я щодо профілактики попереджень інфекційних захворювань;

- посилити контроль за дотриманням гігієни та протиепідемічного режиму в університеті з метою активного виявлення захворювань;
- у разі захворювання працівника (здобувача освіти) негайно ізолювати його та організувати обстеження;
- забезпечити захист продуктів харчування та питної води від зараження;
- організувати лабораторну перевірку питної води та продуктів харчування;
- щоденно проводити дезінфікування приміщень, звернути особливу увагу на приміщення побуту.

20.5. Правила безпечної поведінки при землетрусі

До значних руйнувань призводять землетруси силою більше 5 балів.

Під час землетрусу можна встигнути вийти з будинку, якщо ви перебуваєте на 1-му–2-му поверхах.

У приміщенні необхідно переховуватися в проїмах внутрішніх дверей, в арках капітальних стін. Не слід залишатися в зовнішніх кімнатах.

На відкритій місцевості необхідно триматися на безпечній відстані від ліній електропередач, великих будівель, мостів, підприємств.

Як діяти, опинившись під завалом у зруйнованому будинку:

- покличете на допомогу;
- якщо хтось відгукнувся, повідомте, де ви знаходитесь і що з вами сталося; спокійно чекайте, поки розберуть завал;
- якщо вас ніхто не чує, спробуйте вивільнити руки і ноги;
- роздивіться, якими предметами вас завалило;
- якщо вони не надто важкі, обережно почніть розбирати завал; намагайтеся не зачепити те, на чому все тримається;
- якщо не бачите, чим вас завалило, або предмети, які на вас впали, дуже важкі, терпляче кличте на допомогу кілька годин;
- якщо ніхто не чує, почніть інтенсивніше розбирати завал;
- звільнившись, огляньте себе; якщо необхідно, надайте собі домедичну допомогу: зупиніть кровотечу, зафіксуйте зламану кінцівку;
- якщо не маєте змоги вибратися з будинку, намагайтеся сповістити про себе (якщо є можливість, скористуйтеся телефоном мобільного зв'язку, стукайте по трубах і батареях опалення, голосно кличте на допомогу);
- очікуючи на допомогу, намагайтеся уникнути переохолодження: при можливості – постеліть щось на підлогу, ляжте на бік, підклавши під себе руку, коліна підтягніть до грудей.

21. Захист населення від небезпечних чинників

21.1. Колективний спосіб захисту населення

Колективні засоби захисту населення – це інженерні споруди або об'єкти, що створені для захисту населення. Укриття в захисних спорудах – один із основних способів захисту населення. Засоби колективного захисту забезпечують найбільш повний захист людей від дії вражаючих чинників. Ці захисні споруди поділяються на сховища, протирадіаційні укриття та швидко споруджувані, найпростіші.

Для забезпечення швидкого заповнення, захисні споруди розміщують у безпосередній близькості від місць зосередження людей на відстані 400–500 м.

21.2. Індивідуальні способи захисту населення

За принципом захисної дії засоби індивідуального захисту органів дихання поділяються на фільтрувальні та ізолювальні.

До засобів індивідуального захисту органів дихання фільтрувального типу належать фільтрувальні протигази ГП-5, ГП-7, ГП-9, респіратори, ватно-марлеві пов'язки.

При використанні протигазу необхідно:

- надіти сумку з протигазом через праве плече так, щоб вона була на лівому боці;
- відрегулювати за допомогою пряжки довжину плечового реміня так, аби його краї опинилися на рівні талії;

- затримати дихання, заплющити очі, вийняти шолом-маску, взяти її обома руками так, щоб великі пальці були ззовні, а решта – всередині;

- прикласти в нижню частину шолома підборіддя, різким рухом рук вгору і назад, натягнути шолом-маску на голову так, щоб не було складок, а окуляри розмістилися на рівні очей;

- видихнути повітря, відкрити очі, продовжувати дихати.

Респіратори використовуються для захисту органів дихання від радіоактивного пилу.

Респіратор Р-2 – це фільтрувальна напівмаска з двома вдихальними клапанами і одним видихальним, із кріпленням.

22. Залежно від обстановки в університеті може бути встановлено один з чотирьох режимів функціонування об'єктової ланки функціональної або територіальної підсистеми єдиної державної системи цивільного захисту:

- *режим повсякденного функціонування;*

- *режим підвищеної готовності;*

- *режим надзвичайної ситуації;*

- *режим надзвичайного стану.*

Режими встановлюються органами виконавчої влади, а у окремих випадках на території університету – його ректором.

22.1. Режим повсякденного функціонування єдиної державної системи цивільного захисту встановлюється за умов нормальної виробничо-промислової, радіаційної, хімічної, сейсмічної, гідрогеологічної, гідрометеорологічної, техногенної та пожежної обстановки та за відсутності епідемій, епізоотій, епіфітотій.

У режимі повсякденного функціонування здійснюється поточне і перспективне планування, організується поточне і перспективне планування, організується і забезпечується виконання заходів повсякденного режиму роботи.

22.2. У разі загрози виникнення надзвичайної ситуації за рішенням відповідно Кабінету Міністрів України, обласних державних адміністрацій для єдиної державної системи цивільного захисту у повному обсязі або частково для окремих її територіальних підсистем тимчасово встановлюється **режим підвищеної готовності**.

Отримавши розпорядження про перевід в режим підвищеної готовності, керівництво університету:

- збирає працівників, здобувачів освіти – повідомляє їм обстановку і ставить завдання згідно з отриманим розпорядженням;

- вводить цілодобове чергування працівників;

- уточнює заходи щодо готовності до режиму надзвичайної ситуації;

- організовує приведення у готовність наявних захисних споруд;

- організовує видачу протигазів, індивідуальних протихімічних пакетів, медичних аптечок на пункті видачі та зосереджує їх у складі;

- проводить підготовчі заходи з введення режиму світломаскування;

- проводить профілактичні заходи протипожежного захисту;

- доповідає вищому органу ЦЗ про виконані заходи.

22.3. У разі виникнення надзвичайної ситуації за рішенням відповідно Кабінету Міністрів України, обласних державних адміністрацій для єдиної державної системи цивільного захисту для окремих її територіальних підсистем тимчасово встановлюється **режим надзвичайної ситуації**.

При введенні режиму надзвичайної ситуації керівництво університету:

- повідомляє працівникам, здобувачам освіти університету обстановку і ставить завдання згідно з отриманим розпорядженням;

- переводить керівний склад університету на цілодобовий режим роботи;

- уточнює заходи щодо готовності до режиму надзвичайного стану;

- організує виготовлення ВМП (ватно-марлева пов'язка) на всіх працівників, здобувачів освіти;

- організовує приведення у готовність до укриття усі захисні споруди, підвальні та інші заглиблені приміщення;

- доповідає вищому органу ЦЗ про виконані заходи.

22.4. Режим надзвичайного стану для єдиної державної системи цивільного захисту у повному обсязі або частково для окремих її територіальних підсистем тимчасово встановлюється у межах території, на якій введено правовий режим надзвичайного стану відповідно до Закону України «Про правовий режим надзвичайного стану».

При введенні режиму надзвичайного стану керівництво університету:

- повідомляє працівникам, здобувачам освіти обстановку і ставить завдання щодо виконання заходів з переведення в режим надзвичайного стану;

- організовує видачу працівникам, студентам засобів індивідуального захисту;

- уточнює заходи щодо евакуації;

- проводить заходи щодо забезпечення світломаскування;

- доповідає вищому органу ЦЗ про виконані заходи.

23. Евакуація має забезпечити захист персоналу та здобувачів освіти під час виникнення надзвичайних ситуацій. Рішення про евакуацію приймається ректором університету або особою, яка його заміщує. Підставою для прийняття рішення про практичне здійснення евакуаційних заходів є фактичні показники стану довкілля у випадку надзвичайної ситуації та відповідне рішення Кабінету Міністрів України, органів місцевої державної влади, територіальних органів ДСНС. Проведення евакуації здійснюється відповідно до Положення про порядок проведення евакуації населення у разі загрози або виникнення надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 30.10.2013 № 841.

24. Під час проведення евакуації:

24.1. На ректора університету покладається:

- планування й проведення евакуації працівників, здобувачів освіти;

- подання (за потребою) до відповідних транспортних органів розрахунків необхідності в транспортних засобах для вивезення працівників, здобувачів освіти до безпечного району;

- контроль за плануванням, підготовкою та проведенням евакуаційних заходів;

- визначення та підготовка безпечного району для розміщення евакуйованих працівників, здобувачів освіти.

25. Контроль у сфері техногенної безпеки в університеті

25.1. Здійснення постійного контролю за дотриманням цієї Інструкції покладено на проректора та фахівця з цивільного захисту.

25.2. Фахівець з цивільного захисту планує заходи контролю на рік та подає на затвердження ректору.

25.3. Контроль у сфері техногенної безпеки включає:

- контроль державним наглядовим органом заходів у сфері цивільного захисту та техногенної безпеки;

- контроль посадовими особами університету безаварійної роботи обладнання та виконання персоналом, здобувачами освіти вимог цієї Інструкції;

- контроль знання Інструкцій та відповідних положень персоналом, здобувачами освіти університету;

- контроль знань та навичок персоналу, здобувачів освіти на заняттях і тренуваннях щодо способів захисту та дій при виникненні аварійних ситуацій та аварій.

26. Само- і взаємодопомога при ураженнях і травмах

Для надання допомоги ураженим необхідно викликати швидку допомогу за тел. 103.

26.1. Необхідно знати місце близько розташованих аптек та медичних закладів.

26.2. До прибуття карети швидкої допомоги для надання допомоги потерпілій людині можна використовувати такі прийоми:

- **для зупинки кровотечі** притиснути пальцями артерію до кості вище рани, потім поверх одягу (або підклавши м'яку підкладку вище рани і ближче до неї) накласти скрутень або закрутку;

- не закривайте скрутень бинтом;

- час накладання скрутня (закрутки) укажіть в записці, яку треба закріпити на пов'язці або іншому видному місці;

- перев'язати рану за допомогою перев'язувального пакету, бинта або інших засобів; пов'язка захистить рану від додаткових травм, забруднення і зараження;

- накласти шину при травматичних пошкодженнях кісток і суглобів для забезпечення їх нерухомості; шину (палицю, смужку фанери і т. д.) прибинтуйте так, щоб вона захопила два суміжних суглоби вище і нижче місця перелому;

- при накладанні шини зламаний кінцівці надайте найбільш вигідне положення, а при вивихах зафіксуйте той стан, при якому кінцівка опинилася після травми;

- у місцях виступів кісток між тілом і шиною підкладіть прокладки з м'якої тканини;

- якщо нема шини, пошкоджену ногу прибинтуйте до здорової, а руку – до тулуба.

26.3. При наданні першої допомоги потерпілому необхідно терміново вжити заходів, щоб припинити дію шкідливого чинника.

26.3.1. **При опіках:**

- скиньте з потерпілого одяг, що горить, погасіть вогонь водою або щільною тканиною;

- добре вимийте водою шкіру і очі при потраплянні на них – кислот, лугів та інших агресивних рідин;

- на обпалену ділянку тіла покладіть пов'язку;

- не можна віддирати від обпалених ділянок шкіри залишки одягу, що поприлипали до тіла, розкривати пухирі.

26.3.2. **При обмороженні:**

- доставте потерпілого в приміщення, дайте йому теплого пиття, розітріть спиртом і обережно промасажуйте м'язи чисто вимитими руками;

- бажано помістити потерпілого в ванну з температурою води 25–35°C;

- не можна розтирати снігом обморожені місця.

26.3.3. **При ураженні електричним струмом:**

- не торкайтесь ураженого, оскільки він знаходиться під напругою і є провідником струму;

- вимкніть головний вимикач, при неможливості цього зробити відкиньте провід від потерпілого за допомогою сухої палиці або іншого предмету, що не проводить струм.

26.3.4. **У випадку зупинки дихання і серця:**

- негайно приступити до проведення штучного дихання методом «із рота в рот» і непрямого масажу серця;

- для проведення штучного дихання слід покласти потерпілого на спину, голову максимально відкинути назад, підкласти йому під лопатки валик з одягу;

- висунути нижню щелепу потерпілого вперед і, натискаючи на підборіддя, розкрити рот потерпілому;

- на відкритий рот покладіть пов'язку або носову хусточку;

- затисніть потерпілому ніс, зробіть глибокий вдих, щільно приставте свої губи до губ потерпілого і видихніть йому весь об'єм повітря в легені;

- повітря вдувати 16-18 раз за хвилину до відновлення природного дихання; при правильному проведенні штучного дихання грудна клітка потерпілого піднімається;

- для проведення непрямого масажу серця потерпілого покладіть на спину на тверду поверхню, встаньте з лівої сторони від нього і покладіть долоні рук одна на іншу на нижню частину грудної клітки; пальцями рук при цьому не торкайтесь грудної клітки;

- різкими рухами, подібними на поштовхи, надавлюйте на грудну клітку 50–60 разів за хвилину; грудна клітка повинна зміщуватися за напрямком до хребта на 4–5 см.;

- при одночасному проведенні штучного дихання і непрямого масажу серця чергуйте 4–5 надавлювань на грудну клітку з одним вдуванням повітря в легені;
- після відновлення дихання і серцевої діяльності потерпілого накрийте теплим одягом (ковдрою тощо), напоїть чаєм і направте в лікувальний заклад.

27. Ця інструкція повинна зберігатися у чергових навчальних корпусів і гуртожитків на видному місці.